

БӨЛІМ: БАЯНДАМАЛАР

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
13.03.2018СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/25638/>

АННОТАЦИЯ / АҢДАТПА

Барлықова Айдана

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту — басты міндет 2012 жылғы 27 қаңтардағы Елбасы Н. Назарбаевтың «Әлеуметтік – экономикалық жаңғырту — Қазақстан дамуының басты бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту мақсатында 5 жылдық ұлттық жоспарды қабылдау міндеті қойылған.

Ұлттық жоспардың мақсаты — Қазақстан Республикасындағы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін жағдай жасау. Қазіргі уақытта білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мәселесін негізге алудың өзектілігін арттырып отыр.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығы ең алдымен біріншіден, үйден отбасынан басталады. Өйткені, ата — аналардың балаларды оқытуы және тәрбиелеуі ұлттық жоспарда функционалдық сауаттылықтың негізгі тетіктерінің (механизмдерінің) бірі болып көрсетілген.

Біріншіден, функционалдық сауаттылық дегеніміз — адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге араласуы. Біз экономикамыздағы, әлеуметтік – саяси және рухани өміріміздегі жетістіктерді заңды түрде мақтан етеміз. Тіпті «экономика» деген сөздің өзін сөзбесөз аударсақ «үй шаруашылығы» дегенді білдіреді. Сондықтан да отбасындағы экономиканы мемлекеттік экономиканың құрамдас бөлігі ретінде қарауға тура келеді. Демек, оған байыпты түрде білімнен әрі шаруа қорлықпен қарау керек.

Білімнен қараудеген түсінікті, ал шаруа қорлықпен қараудеген не нәрсе? Шаруа қорлықпен қараудегеніміз мынау: Үйде желінбей қалғаннан үзіндерін, қабықтарын және кеуіп қалғанды ешқашан лақтырып тастамау.

Нанның біздің өміріміздегі маңызы туралы - бұл тамаққа ата — ана баласын ізгі құрметпен қарауға тәрбиелеу керек. Халқымыздан дыежелден қастерлеп, құрметтеп келеді. Алай да нанның бар екеніне әр іоның әр қашан болатынына деген сенімділік. Адамға жалғызнан ғана қажет емес, бірақ нанда минералды заттар бар. Мысалы, калий орталық нерв жүйесінің қалыпты жұмыс істеуінде жетекші роль атқарады, темір - қантүзетін элемент және т. б. Бидай мен қара бидайдың дәнінде витаминдердің дәуір мөлшері бар. Әсіресе, ол В тобындағы витаминдерге: тиамин (В1), рибофлавин (В2), никотин қышқылына (РР) бай. Балалардың тамақтануында В2 және РР витаминдерінің ролі өте зор. Баланың бойының өсуіне ықпал етеді. Бұл жерден анаға деген құрмет, шаруа қорлықпен пайдалану туралы әңгіметіпті де төтенше жағдайға байланысты туып отырған жоқ. Жалпы, бұл жерде ата — ананың функционалдық сауаттылығы, соны үшін де баланың анаға деген ұқыптылықпен қарауы болып отыр.

Отбасында әрбір грамды, ватты, минутты есептей алмайтын және де есептегісі келмейтін баланың үй шаруасына да қыры болмайды. Баланың бойына рухани құндылықтарды қалыптастыруға, жағымсыз мінез — құлық әдеттерден арылтуға көмек беретін функционалдық сауаттылыққа ата — ана бойында да болуға тиіс. Ата - аналар баланың ұғынуына көмектесулері керек. Үйде жарық пен тұрмыстық приборларды дер кезінде сөндіру, ток тана жыратуға жеттігін, есік алдағы су құбырының краны арқылы тамшыдан өзен құралып қайта ағып кетіп жатқанын бала білуге тиіс. Еңбектің бағасын білген бала оның нәтижесін де жақсы бағалай біледі. Осының бәрінде аса терең ата — ананың функционалдық сауаттылығы тұр. Баласының бойына адамгершілік проблемасын және тәуелсіздік еліміздің байлығына үнемділікпен, ыждаһаттылықпен қарауға, адамның бегімен жасалған нәрсенің бәрін бағалай білетіне азаматтық ең жақсы қасиеттерді дарыту. Ата - ана баланың тәуелсіздері істей алатынды үйретуі тиіс. Әкесі дәне керлей білсе - баласын да үйретсін. Анасы: он саусағынан өнер тамған шебер екен, әрине қызын өнеріне сөзсіз үйретеді.

Екіншіден, функционалдық сауаттылық дегеніміз - өмір бойы білімалуына ықпал ететін, авторлық база жасау. Өмір бойы іздену, яғни бүгінгі жаһандан дәуіріндегі заманағымына қарай ілесіп отыру. Оқушылардың функционалдық сауаттылығы екіншіден, мектептен басталады.

Мектеп — үйрететін орта, оның жүрегі — мұғалім. Оқушының бойына білім нәрін дарытуға көмек беретін функционалдық сауаттылық мұғалім бойында да болуы тиіс. Барлық елде балаға білім беру ерекше орыналып келеді. Балалардың ойлау қабілетін дамытуға, байлығымыз да, бақытымыз да болған Мәңгілік тәуелсіздігімізді көздің қарашығындай сақтай білуге оқушыларды тәрбиелеу

мұғалімдердің басты борышы. Мұғалім сабақты түрлендіріп, өмірмен байланыстырып өтуінде, пәндік білімдеріне, ептіліктеріне және сауаттылығына сүйене отырып, оқу пәндері арқылы, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру негізінде жүзеге асады.

Тек білім ғана бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыра алады. Сондықтан да мұғалім сапалы білім, сапалы ой — өрісі кең тұлғаны қалыптастыру үшін 45 минуттық сабағын қазіргі заманғы білім берудің жаңа технологияларын қолдана отырып өту керек. Осы жерде орыс педагогы А.С. Макаренконың «45 жыл мұғалім болса да 45 минуттық сабағына дайындалып келу керек» деген ақыл сөзіне сәйкес алуға болады. Мұғалім оқушыны тек қана мектептің бағдарламасымен шектеліп қалдырмай, теориялық білімдерін практикалық жұмыстармен, өмірмен байланыстыра білуге үйрету керек. Осындай әдіс — тәсілдерді түрлендіріп, жүйелі түрде пайдаланып мұғалімнің шәкірттері өз бетімен жұмыс істеуге тез үйренеді.

Функционалдық сауаттылықтың негізгі міндеті — мұғалім баланы оқыта отырып, оның еркіндігін, белсенділігін, шығармашылық тұрғыда ойлауын қалыптастырып және де баланың өз бетінше шешім қабылдауға дағдыландыру.

Осыған орай оқушылардың алған білімдеріне негізінде әрекет етуге қабілеттілік пен даналықты білдіретін құзыреттерді қалыптасытыру орта мектептердегі жаратылыстану бағытындағы пәндер басым бағыттарының бірі болып табылады. Ой — өрісі кең тұлғаны қалыптастыруда жаратылыстану пәндерінің орны ерекше. Жаратылыстану ғылымдарының ішінде, өзгелерінен гөрі, тезірек дамып, күнделікті өмірде кеңінен қолданыстап қаны физика. Сондықтан да болар, бүгінгі таңдағы роль атқаратын жетекші ғылымдардың біріне айналып отыр. Жыл сайын көптеген жаңашылдардың беті ашылууда. Физика ғылымының ілгерілеген алғы шебін былай қойғанда, тіпті оның күнбе — күнгі тұрмыста жан — жақты орын тебе бастаған салаларын функционалдық сауаттылығы бар оқушылар еркін бойлап алуы керек.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру — жаратылыстану бағытындағы пәндер оқушылардың өмірлік дағдыларында мытудың бастыш арты.

Функционалдық сауаттылықты қалыптастыру — оқушының логикалық ойлау қабілеттерінде мытудың үйлесімді жолы.

Олай болса, функционалдық сауаттылық оқушының белгілі ортада өмір сүруі үшін қажетті деп саналатын және білім, білік дағдыларының жиынтығы. Ол тек білім мен білік әлеміне барудың жолы ғана емес, ұлттық әлеуметтік дамуының өлшемі.

Оқушылардың функционалдық сауаттылықтарында мыту үшін жаратылыстану бағытынд

ағыпәндероқушылардыңсапалыесептердіөзбетіншешығаруынакөпкөңілбөледі. Сапалыесептероқушыныңлогикалықойлауқасиетіншыңдайдыжәнепәнгедегенқызығушылығынарттырады. Сабақтаәртүрліәдіс — тәсілдердіқолданаотырып, оқушылардың ой — өрісіндамытуға, есептершығарукезіндеқызығушылығынарттыруға, теориялықбілімдерінпрактикадақолданабілугеүйретеді.

Осындаймақсаттарғажету үшінмынандайміндеттергетоқталайық.

1. Оқушыныңалғантеориялықбілімдерінпрактикаменұштастырабілу.
2. Оқушылардыңалғансапалыбілімдерінөмірдеқолданабілугеүйрету.
3. Кезкелгенпроблемалықситуациялардыңшешімінтабабілугеүйрету
4. Оқушылардыңізденіскебаулып, өзбетіншежұмысістеугеүйрету
5. ОқушылардыңбілімдерінҚазақстанРеспубликасындағыбілімберудідамытудағы 2011 – 2020

жылдарғаарналғанМемлекеттікбағдарламасыаясындағыхалықаралықзерттеулерге (TIMS, PISA және PIRLS) қатыстыру.

Сапалыесептершығарубарысындаоқушыларқажеттікөлемдегібілімдігеріпқанақоймастан, өзбетіншешешімқабылдауғажәнеболашақтамамандықтаңдауынаынталандырылады. Сабақтасапалыесептершығаруарқылыалғанбілімдеріноқушыларкүнделіктіөмірменбайланыстырыпотырады, өйткеніоқушыойлауға да ойлануға да қабілетті.

Президентіміз Н. Ә. Назарбаев биылғыЖолдауында: «Қазақстан — 2050» Стратегиясы – барлықсалиқанықамтитынжәнеүздіксізөсудіқамтамасызететінжаңғыружолы. Ол – елдігіміз бен бірлігіміз, ерлігіміз бен еңбегімізсыналатын, сыналажүріпшыңдалатынүлкенемтихан. Стратегияныңмүлтіксізорындап, емтиханнанмүдірмейөту, ортақпарыз, абыройлыміндет!» дейді. Осы ортақпарызды, абыройлыміндеттікімқалайтүсінеді, кімқалайорындайды. ЕлбасымыздыңжылқыжылындағыЖолдауынмұғалімдердіңнегізгіорындауміндетіне: пәнсабақтарындаболашақҚазақстанныңнағызазаматыныңфункционалдықсауаттылығындамытуболыпотыр.

ОртақОтанымыз – ҚазақстанныңоданәріМәңгілік Ел болыпөркендеуіүшін, жан – жақтыдамуыүшіноқушылардыңфункционалдықсауаттылығындамытуарқасындаталайасуларданабыройменөтеміздепжәнемұғалімдер тек қанаадалсалиқалыеңбекетіп, функционалдықсауаттылығы бар тұлғатәрбиелепшығарымыздепүәдеетеміз

«Білімненқымбатнәрсежоқ.

Көңілдежатсабаспай тот» дегендейоқушыларалғансапалыбілімдерін, тәрбиесін, бойғадарығанөнерлерінүнеміжаңғыртып, жетілдіріп оны ғылымижетістіктерментолықтырыпотыруытиіс.

Қорытаайтқанда, функционалдықсауаттылықтыжүзегеасырудыңбастыміндеті — оқушылардыңтеориялықбілімдерінпрактикалықтұрғыдақолдануыменқатартәуелсізеліміздіңкелешегінеүлкенжауапкершілікпенқарауғаүлестерінқосуболыптабылады. Осы ретте,

жаратылыстанубағытындағыпәндеріндұрысжүргізебілудіңмаңызозор.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.